

BELEDİYE MECLİSİ KOMİSYONLARINDA KADIN TEMSİLİ: BÖLGESEL BİR ANALİZ

*Tarkan OKTAY**

Özet

Yerel yönetimlerde halkın seçimi ile oluşan meclislerin, toplumdaki kesimleri ne derecede temsil ettiği, yerel siyaset bağlamında temel tartışma alanını oluşturmaktadır. Yerel siyasetin temel aktörü olan belediye meclisleridir. Meclislerdeki karar alıcıların demografik, sosyal ve ekonomik özellikleri, toplumun hangi kesimlerinin burada yer aldığı tespit edilmesi bakımından önem taşımaktadır. Belediye meclislerindeki karar alma sürecinin önemli unsurlarından birini ihtisas komisyonları oluşturmaktadır. “Marmara Bölgesi’ndeki Belediye Meclisleri Komisyonlarının Üye Profili” adını taşıyan araştırma kapsamında 95 belediyedeki 512 komisyonla ilgili bilgiler elde edilmiştir. Bu bölüm, “Marmara Bölgesi’ndeki Belediye Meclisleri Komisyonlarının Üye Profili” adını taşıyan araştırmanın kadın temsiline ilişkin bilgilerinden yararlanarak hazırlanmıştır. Kadın üyelerin profili eğitim, meslek, meclis çoğunluğu, siyasi parti ve belediye türü gibi kantitatif ve kalitatif değişkenler bakımından frekansa dayalı ve çapraz biçimde analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetim, Yerel Siyaset, Belediye Meclisi, Kadın temsili.

REPRESENTATION OF WOMEN IN THE MUNICIPAL COUNCIL COMMISSIONS: A REGIONAL ANALYSIS

Abstract

The extent of the representation of councils by public choice in local government constitutes the main discussion area in the context of local politics. The main actor in local politics is municipal councils. Demographic, social and economical characteristics of decision makers in the councils are significant in terms of determining what parts of society is taking place there. An important element of decision making process in the municipal councils is commissions. Within the scope of the research “The Profile of Members in the Municipal councils Commissions in Marmara Region” information about 512 commissions in 95 different municipalities is gathered. This paper is prepared according to information about women representative in the research “The Profile of Members in the Municipal Councils Commissions in Marmara Region”. The profile of the women member in commissions is analysed in terms of qualitative and quantitative variables such as education, occupation, majority of municipality council, political party and type of municipality basing on frequency in a crosswise way.

Keywords: Public Administration, Public Policy, Municipal Council, Representation of Women.

1. Giriş

Yerel yönetimler, kamu yönetiminin halka daha yakın düzeydeki yapılarını ifade etmektedir. Gerek merkezi yönetimle ve gerekse yerel halkla olan ilişkileri demokratik mekanizmalara dayalı olarak yapılandırılmış yerel yönetimler, o ülkedeki demokratik kurumların da başta gelenlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu özellikleri nedeniyle sadece hizmet sunan bir yönetim kademesi olmanın ötesinde siyasi yönleri de önem kazanmaktadır.

Yerel yönetimlerde temel halk iradesinin yansıdığı organların başında meclisler gelmektedir. Halkın seçimi ile oluşan meclislerin, toplumdaki kesimleri ne derecede temsil ettiği, yerel siyaset bağlamında temel tartışma alanını oluşturmaktadır. Bu tartışmanın iki yönü bulunmaktadır. İlki, tüm boyutları ile seçim sürecinin toplumsal kesimlerin meclise optimal düzeyde yansımaları sağlamaya elverişli olup olmamasıdır. İkincisi ise, meclisteki temsilcilerin aldıkları kararlar üzerinde hangi iradenin ne düzeyde etkili olduğudur. Temsil ettikleri halkın iradesi mi, yoksa halkın iradesinin önüne geçen oligarşik grupların, bürokratik yapıların veya çıkar gruplarının iradesi mi?

* Assoc.Prof. Istanbul Medeniyet University, tarkan.oktay@medeniyet.edu.tr

Yerel temsil mekanizmalarının demokratik niteliğinin belli düzeye ulaşması durumunda bile toplumsal ve siyasal faktörlerin etkisi ile halkın tüm kesimlerinin yerel meclislere yansımada bazı yetersizlikler ortaya çıkabilmektedir. Türkiye’de bu problem alanlarından birini yerel meclislerdeki kadın üye temsili konusunda gözlemlemek mümkündür. Belediye meclislerinde temsil edilme düzeyi yanında, meclis çalışmalarına etkin olarak katılma durumu da dikkate alınması gereken diğer bir göstergedir. Belediye meclislerinde üyelerin en etkin olduğu yerlerin başında karar alma sürecinin önemli unsuru meclis ihtisas komisyonları gelmektedir. Bu çerçevede kadınların belediye meclislerindeki temsil düzeyi yanında ihtisas komisyonlarda ne düzeyde yer aldıkları bu makaledeki temel araştırma konusunu oluşturmaktadır.

Belediye meclislerindeki kadın üyelerin temsil durumu ve etkinliği konusundaki çalışmaların ilk aşamasını meclisteki karar alıcıların demografik, sosyal ve ekonomik özelliklerinin tespit edilmesi oluşturmaktadır. Kadın üyelerin profilinin çok yönlü olarak haritalanması ve karar alma mekanizmasındaki rollerinin analizi, mevcut durum hakkında gerçekçi veriler sağlayarak bu alandaki problemlerin çözümü noktasındaki çalışmalar için bir altlık oluşturacaktır. Belediye meclis komisyonlarda kadın üyelerin durumu ile ilgili bu çalışma “Marmara Bölgesi Belediye Meclisleri İhtisas Komisyonları Üye Profili Araştırması” kapsamında elde edilen verilere dayanmaktadır.¹ Bu kapsamda Marmara Bölgesi’ndeki 95 belediye meclisi ve bu meclislerde yer alan 512 adet komisyon incelenmiştir. Belediye meclisleri ve komisyonlardaki kadın üyelerin durumu çoğunluk oranı, eğitim, parti dağılımı, komisyon türü dağılımı ve meslek bakımından analiz edilmiştir.

2. Demokrasi Bağlamında Yerel Yönetimler

Yerel yönetimler, kamu yönetimindeki diğer hizmet yürüten birimlerden karar organlarının halk tarafından belirlenmesi ve halka yakın bir kademedede bulunmaları bakımından ayrılmaktadır. Demokrasi ile yerel yönetimler arasındaki temel ilişki, yerel yönetimlerin siyasal boyutunda ortaya çıkmaktadır. Bugün hemen hemen bütün ülkelerde yerel yönetimlere demokratik kurumların önde gelenlerinden biri gözüyle bakılır. Bunun başta gelen nedeni, yerel yönetimlerin halkın kendi kendini yönetmesine imkan veren kurumlar olmasıdır. Halk, bunu, kendi eliyle seçmiş olduğu organlar aracılığı ile yapar.²

Demokratik bir yerel yönetim; yerel topluluk üyelerinin ortak ihtiyaçlarını karşılamak, ekonomik, sosyal ve kültürel zenginliğine ve refahına ilişkin hizmetleri görmek üzere kurulan, bu hizmetleri genel yetki ile kendi sorumluluğu altında ve yerel topluluğun yararları doğrultusunda yerine getiren, hiçbir ayırım gözetmeden insanı yerel demokrasinin temeli kabul eden, işleyişinde açıklığı, şeffaflığı, insan haklarını, çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkelerini yaşama geçiren yetkilerin yerel topluluğa en yakın yönetim birimince kullanıldığı, kamu tüzel kişiliğine sahip, özerk ve demokratik yönetimdir.³

Yerel yönetimler, tarihsel gelişmenin de beslediği bir anlayışla demokrasinin temellerinden özgürlük, eşitlik, temsil ve katılım gibi birçok değerın daha kolay hayata geçirildiği yönetim birimleri olarak görülmektedir. Vatandaşların özgürlüklerini kullanabilmeleri için yerel düzey ölçek bakımından daha elverişli bir ortam sunmaktadır.

Yerel yönetimler, merkezi yönetim ile ülkedeki iktidarı paylaşarak anti demokratik biçimde otorite tekelleşmesinin ortaya çıkmasının ve özgürlüklerin kısıtlanmasının önüne geçerler.

¹ Tarkan Oktay, *Yerel Siyaset Bağlamında Belediye Meclis Komisyonları: Marmara Bölgesi Örneği*, İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Yayını, 2013.

² Ruşen Keleş, *Yerel Yönetim ve Siyaset*, İstanbul: Cem Yayınevi, 2006, s. 61.

³ Selahattin Yıldırım, *Yerel Yönetim ve Demokrasi: Kavramlar, Yaklaşımlar*, İstanbul: T.C. Başbakanlık TOKİ Başkanlığı ve IULA-EMME Yayını, 1993, s. 37

Merkezdeki yönetim totaliter niteliğe büründüğünde yerel yönetimler kendi başlarına direniş odağı ve muhalefet aracı haline gelebilir.⁴ Yerel yönetimler, ulusal ve yerel iktidarların mekansal düzeyde demokratik bir yapı için gerekli biçimde bölüşümünü sağlayarak, keyfi iktidarlara karşı bir denge oluşturur ve vatandaşların özgürlük alanını genişletirler.

3. Yerel Yönetimler ve Siyasal Temsil

Temsil kavramı, birinin veya bir topluluğun adına davranma⁵ biçiminde tanımlanmaktadır. Bu kavram siyasal olarak, bir bireyin veya grubun daha geniş bir insan topluluğu adına hareket etmesini sağlayan bir ilişki biçimini ifade eder. İnsanların görüşlerinin savunulması veya çıkarlarının garanti altına alınması suretiyle temsil, yönetimin ve yönetilenlerin birbirine bağlanmasını sağlar. 19. ve 20. yüzyıllarda demokrasinin yayılması sürecindeki temel problemlerden biri “kimin temsil edilmesi gerektiği” idi. Temsil belli eğitim, sosyal statü, ekonomik durum, ırk ve etnik gruplarla mı sınırlı olmalı, yoksa bütün yetişkin vatandaşları mı kapsamalıydı? Bu tür sorular günümüzde siyasi eşitlik ilkesinin de genel kabul görmesinin bir sonucu olarak, evrensel oy hakkı ve “bir kişi bir oy” ilkesi ile çözülmüş durumdadır.⁶ Demokrasi günümüzde hemen hemen her yerde temsilcilik sistemi ile eş anlamlı olarak ele alınmaktadır. Demokraside halkın tümü temsil edilir ve kendilerini temsil edecek olan kişiye ve temsilcilerin ne yapacağına en azından dönemsel olarak tüm halk karar verir.⁷

Temsile dayanan bir sistemden söz edebilmek için gerekli koşullar; halkın belirli aralıklarla ve özgürce, temsilcilerini seçmesi, seçilen temsilcilerin halka karşı sorumlu olması, temsilcilerin halkın temsil edici bir örneğini oluşturmasıdır. Kısaca, temsil sisteminin dayandığı temel kavramlar seçim, sorumluluk ve temsil edicilik niteliği olmaktadır.⁸

Temsilin sadece seçimlerde oy verilmesi ve temsilci kişinin tespit edilmesi olarak ifade edilmesi, indirgemeci bir yaklaşım olarak nitelendirilebilir. Burada önemli olan temsilci kişinin seçildikten sonra “neyi” ve “kimi” temsil ettiği sorularının cevap bulmasıdır. Temsil edilen şey, temsil edilenlerin görüşleri mi, onların çıkarları mı, mensup oldukları gruplar mı yoksa başka bir şey midir?⁹

Temsil edilenler ve temsil edenler arasındaki ilişkiye dair farklı yaklaşım ve açıklamalar temsil ile ilgili teorilerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu teoriler şu fikirler üzerine yoğunlaşmaktadır; a) Temsilci kişinin seçmenleri karşısında ne derece özerk olduğu, b) Seçmenlerin çıkarlarının temsili ile kanaatlerinin temsili arasında bir farklılık olup olmadığı, böyle bir farklılık var ise bu ikisinin birbirleriyle nasıl birleştirileceği, c) Seçmenlerin çıkar ve kanaatleri ile ulusal çıkarlar arasında çelişki olduğu takdirde temsilci tarafından hangisinin gözetileceği.¹⁰

Demokrasi bakımından temsil edilecek şeyin, temsili sağlayan kişiye göre öncelik kazanması daha önemlidir.¹¹ Temsil edilen ile temsilci arasındaki ilişkide, temsilcinin seçmenler ile aynı nitelikte olmasından daha çok, kendini seçenlerin yargılarına paralel davranması, çıkarlarını savunması, onların taleplerine karşı duyarlı olması hususu öne çıkmaktadır. Temsilcinin

⁴ Leslie Lipson, *Siyasetin Temel Sorunları*, Çev. Fügen Yavuz, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s. 301.

⁵ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu, 1988, s. 1451.

⁶ Andrew Heywood, *Siyaset*, Çev. Bekir Berat Özipek ve diğerleri, İstanbul: Liberte Yayınları, s. 324.

⁷ Barry Holden, *Liberal Demokrasini Anlamak*, Çev. Hüseyin Bal, Ankara: Liberte Yayınları, 2007, s. 60.

⁸ Oya Çitçi, *Yerel Yönetimlerde Temsil: Belediye Örneği*, Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 1989, s. 20.

⁹ Andrew Heywood, *Siyaset*, Çev. Bekir Berat Özipek ve diğerleri, İstanbul: Liberte Yayınları, 2006, s. 324.

¹⁰ Holden, s. 61-62.

¹¹ Anne Phillips, “Farklılığa Nasıl Yaklaşmalı: Fikirler Politikası mı, Yoksa Mevcudiyet Politikası mı” *Demokrasi ve Farklılık : Siyasal Düzenin Sınırlarının Tartışmaya Açılması*, Haz. Seyla Benhabib, Çev. Zeynep Gürata ve Cem Gürsel, İstanbul: Demokrasi Kitaplığı (WALD), 1999, s. 202.

seçmenler ile aynı nitelikleri taşıması konusu, gerçekleşmesi daha zor bir durumu ifade eder. Bununla birlikte, birçok adayın seçmenlerin taşıdığı özellikleri taşıdığından dolayı seçilme beklentisi içinde olduğu da görülmektedir. Özellikle, yerel yönetimlerle ilgili seçim süreçlerinde bu durum daha belirgindir.

Temsilci olan kişi, başkalarının düşüncelerinden daha çok temsil ettiği kişilerin düşüncelerini temsil etmelidir ve onlar adına konuşmalıdır. Temsilci olan kişi, belli bir durumda, temsil ettiği insanlar nasıl davranacak ise öyle davranan kişi olarak nitelendirilebilir. Eğer seçilen kişi kendini seçenlerin dili ile konuşur ise temsilcilik tam bir hale gelir. Temsilci kendini seçenleri değerlerini paylaşmalıdır. Yani onların gerçekleriyle uyum içinde olmalıdır.¹²

Yerel yönetimler, karar organlarının ve bazı ülkelerde yürütme organlarının halkın oyu ile seçilmesi nedeniyle temsili demokrasinin önemli kurumları olarak kabul edilmektedirler. Temsil bakımından yerel yönetimlerin 4 özelliği öne çıkmaktadır; a) Temsilci ile temsil edilen arasındaki ilişkinin çok daha etkileşimli kurulabilmesi, b) Yerel halka temsilcilerini daha kolay, daha etkin ve çok yönlü denetleme imkanı sunması, c) Temsilcinin temsil ettiği halkın durumu ile ilgili ilk elden ve ulusal temsilcilere göre daha sağlıklı bilgilere ulaşma imkanı tanınması, d) Daha fazla sayıda vatandaşın temsilci olarak görev alabilmesi fırsatı tanınmasıdır.

Tablo 1. *Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Seçilmiş Temsilcilerin Sayısı*

Temsilcinin Niteliği	Sayısı
Belediye Başkanı	2.948
Belediye Meclis Üyesi	34.556
İl Genel Meclisi Üyesi	3.284
Köy Muhtarı	34.305
Köy İhtiyar Heyeti	277.736
Toplam	352.829

Kaynak: http://www.migm.gov.tr/Dokumanlar/secime_girecek_adaylar.xls (09.08.2011)

Vatandaşların ulusal düzeydeki temsil mekanizmalarına üye seçilme yöntemiyle ya da temsilcilere görüş, öneri ve taleplerini içeren bir “girdi” ile erişimleri sınırlı düzeydedir. Yerel yönetimler ise, mekansal yakınlığın sağladığı avantaj sonucu, temsilciler ile temsil edilenlerin yüz yüze, daha yoğun ve çok yönlü ilişki kurabilmesine elverişli bir ortam sunar. Mekansal yakınlık, temsilcilere temsil ettiği topluluğun durumu ile ilgili daha fazla bilgi sahibi olabilmeye, dolayısıyla kendine yönelen girdileri daha sağlıklı değerlendirebilme ve çıktıya dönüştürebilme imkanı sağlar. Temsilciler, üretilen çıktılar karşısında yerel halkın tepkilerini daha kısa sürede ve gerçekçi biçimde öğrenebilirler. Bu durum yerel halkın, temsilcileri daha etkin denetleyebilmesi bakımından da önemlidir.

4. Yerel Temsilde Kadın

Belediye meclislerinin temsil niteliği ile ilgili tartışmalardaki ana konulardan birisini kadın temsili oluşturmaktadır. Kadınların yerel siyasetteki konumunun iki yönü bulunmaktadır. Kadınların yerel siyasetin önemli platformlarından yerel meclislerde, kent konseylerinde ve şehir yönetiminde etkili diğer yerel örgütlerde üye olarak temsil edilmeleri ve aktif siyasette yer almalarıdır. Diğer yönü ise şehirde yaşayan birer vatandaş olarak yerel yönetimlerin hizmetlerinden etkilenen ve yerel karar alma süreçlerini etkileyen bir aktör olmalarıdır. Yerel hizmetlerden yararlanma ve şehirdeki ortak mekanların kullanılması konusunda kadınların daha fazla rolü olduğu bilinmektedir. Buna karşın her iki alanda da Türkiye’de kadınların etkinliği düşük düzeydedir.

¹² Anthony Arblaster, *Demokrasi*, Çev. Nilüfer Yılmaz, İstanbul: Doruk Yayınları, 1999, s. 121.

Türkiye’de cinsiyete dayalı iş bölümü ve cinsiyete dayalı toplumsal rollerin kadın temsiline, gerek ulusal siyaset düzeyinde ve gerekse temsil şartları bakımından daha elverişli imkanlar sunan yerel meclislerde düşük kalmasına neden olduğu kabul edilmektedir. Yerel siyaset alanında kadının rolünün düşük düzeyi, kadınların şehirle ilgili düşünce, beklenti ve taleplerinin siyaset alanında yeterince yer bulmasını güçleştirmektedir.

Kadınların nispeten ekonomik güçlerinin zayıflığı, siyaset alanına yönelik ilginin düşüklüğü, siyaset alanı dışındaki toplumsal örgütlenmedeki görece zayıflıkları, siyasal partilerin adaylık süreçlerinin elverişsizliği gibi nedenler kadın temsiline azaltan diğer nedenler olarak öne çıkmaktadır.¹³

Tablo 2. Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili

Seçim Dönemi	Konumu	Kadın Sayısı	Toplam	Oran
2009	Belediye Başkanı	26	2.948	0,88
	Belediye Meclis Üyesi	1.340	31.790	4,22
	İl Genel Meclisi Üyesi	110	3.379	3,26
2004	Belediye Başkanı	18	3.225	0,56
	Belediye Meclis Üyesi	817	34.477	2,37
	İl Genel Meclisi Üyesi	57	3.208	1,78
1999	Belediye Başkanı	18	3.215	0,56
	Belediye Meclis Üyesi	541	34.084	1,59
	İl Genel Meclisi Üyesi	44	3.122	1,41

Kaynak: İçişleri Bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü ve TÜİK verileri.

Belediye meclisi üyeleri içinde kadın üyelerin oranı Türkiye genelinde aşağıda gösterildiği gibi mahalli idareler seçimlerinde her dönem artmakla birlikte düzey olarak oldukça düşük kalmaktadır. Belediye meclislerindeki kadın üye sayısı 50 bin nüfusun altındaki yerlerde düşerken bu düzeyin üstündeki belediyelerde ise ortalamanın üstüne çıkmaktadır.¹⁴ Araştırmanın yapıldığı Marmara bölgesinde belediye meclislerindeki kadın üye oranı %8,8 ile Türkiye ortalamasının iki katı düzeydedir.

Kadınların yerel düzeydeki temsil düzeyinin artırılması için kota yöntemi literatürde tartışılmaktadır.¹⁵ Fransa’da yerel yönetim seçimlerinde uygulanan “6’lı dilim kotası” (aday listelerinde sırayla üç erkek üç kadın) uygulanması, “fermuar dizgesi”ne (bir erkek-bir kadın) göre daha dezavantajlı olmasına karşın, %47’lik temsil oranına ulaşılmasında etkili olmuştur. Arjantin’de seçime girecek adayların %30’u, Brezilya’da %20’si kadın olmak zorundadır. Hindistan’da yerel meclislerde %33 kota uygulaması vardır. Öte yandan, kotayı zorunlu kılan bir yasal düzenlemeye sahip olmayan birçok ülkede bile siyasal partiler iç düzenlemeleriyle (tüzük ve seçim yönetmelikleri) kota uygulamaktadırlar. Avusturya, Norveç, İsveç ve İngiltere bu ülkeler arasındadır.¹⁶

Kadın üyelere yerel meclislerde belli bir oranın ayrılmasını öngören kota sistemleri kısa vadede kadın temsiline sayı olarak arttırırken uzun vadede kadınların yerel düzeydeki etkinliği üzerinde olumlu etkide bulunabilmektedir.

¹³ Nilüfer Negiz ve Nilay Üçer, “Yerel Siyasette Seçil(e)meyen Kadın: 2004- 2009 Mart Seçimleri Düzleminde Analitik Bir İnceleme”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 21 Sayı 2, Nisan 2012, s. 5.

¹⁴ Erbay Arıkboğa, “Yerel Yönetimlerde Temsil Ve Kadın Üyeler: Kadın Adayların Önündeki Görünmez Engeller”, *Türk İdare Dergisi*, S. 463-464, Haziran-Eylül, s. 28.

¹⁵ Aysun Sayın, *Kota El Kitabı “Geçici Özel Önlem Politikası: Kota”*, Ankara: Kader, 2007, s. 31-40.

¹⁶ Ayten Alkan, “Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli?”, *Birikim*, Sayı 179 (Mart 2004), s. 76.

5. Belediye Meclis Komisyonları

Türkiye’de 2003 yılından sonra kamu yönetimi alanında görülen yeniden yapılanma çabalarının bir ürünü olarak çıkarılan 2004 tarihli Büyükşehir Belediye Kanunu, 2005 tarihli Belediye Kanunu ve Belediye Meclisleri Çalışma Yönetmeliği çerçevesinde meclis komisyonları yeniden düzenlendi. Yeni düzenlemelerde Osmanlı döneminden itibaren kullanılan meclis “encümen”i ifadesi “komisyon” olarak değiştirildi. Belediye meclislerinin tek karar organı durumuna getirilmeleri, her ay toplantı yapma yöntemine geçilmesi gibi meclisin konumunu güçlendirici düzenlemelere paralel olarak komisyonlar da daha geniş ve karar alma sürecinde daha etkin olacak biçimde düzenlendi.

Belediye Kanunu’na göre nüfusu 10.000 ve aşağı olan belediyelerde komisyon kurulması isteğe bağlıdır. İl ve ilçe belediyeleri ile nüfusu 10.000’in üzerindeki belediyelerde plan ve bütçe komisyonu ile imar komisyonunun kurulması zorunludur. Diğer alanlarda komisyon kurulması ise meclisin isteğine bırakılmıştır. Belediye Kanunu’nun ilk taslağında imar ve bütçe komisyonu kurulmasının zorunlu olması için nüfus sınırı 50.000 olarak tespit edilmişti. TBMM İçişleri Komisyonu Raporu’nda, düzenli kentleşmenin sağlanması için gerekli tedbirlerin daha küçük yerleşim yerlerinde de alınmasını sağlamak için nüfus şartının 10.000’e indirildiği belirtilmektedir.¹⁷ Büyükşehir belediyelerinde, ölçek büyüklüğü de göz önüne alınarak, imar ve bayındırlık komisyonu, plan ve bütçe komisyonu, çevre ve sağlık komisyonu, eğitim, kültür, gençlik ve spor komisyonu ile ulaşım komisyonunun kurulması zorunlu tutulmuştur.

Belediye meclisi, üyeleri arasından en az 3 en fazla 5 kişiden oluşan komisyon kurabilir. Büyükşehir belediye meclisleri için komisyon üye sayısı en az 5, en çok 9 olarak belirlenmiştir. Meclis, komisyonlara üye seçiminden önce, kurulacak komisyonu ve üye sayısını belirler. Meclis komisyonlarının bir yılı geçmemek üzere ne kadar süre için kurulacağı da meclis kararında belirtilir.

Meclis, her komisyon için aynı sayıda üye seçmek zorunda değildir. Örneğin, bütçe komisyonu için 5 üye seçilirken tarife komisyonu için 3 üye seçilebilir. Komisyonların üye sayıları meclis tarafından belirlendikten sonra mecliste bulunan siyasi partiler ile bağımsız üyelere düşen üye sayısı meclis başkanlığınca hesaplanarak parti gruplarına ve bağımsız üyelere yazı ile bildirilir. Komisyon üye sayısının hesaplanmasında, her siyasi parti grubunun ve bağımsız üyelerin sayısının meclis üye tam sayısına oranlandığı bir yöntem uygulanır.

İhtisas komisyonlarına siyasi parti grupları aday gösterebileceği gibi, üyeler de parti adına komisyon üyeliğine aday olabilir. Meclis üyelerinin aynı anda birden fazla komisyonda görev yapması mümkündür. Komisyonların toplam üye sayısının meclis üye tam sayısından fazla olduğu durumlarda komisyona üye veremeyen siyasi partilerin üyeleri ile bağımsız üyeler meclis kararıyla komisyonlarda görev alabilirler.

Meclis ihtisas komisyonu üyeleri, seçildikten sonra ilk toplantılarında kendi aralarından bir başkan ve bir başkan vekili seçer. Komisyon, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar alır. Komisyon üyeliklerinde eksilme olduğu takdirde, meclis tarafından yeni üye seçilir. Yeni üye, yerine seçildiği üyenin kalan süresi kadar komisyonda görev yapar. Komisyon toplantılarına üst üste üç defa mazeretsiz olarak katılmayan üyenin üyeliği meclis kararı ile düşürülebilir. Partisinden istifa eden meclis üyesinin ihtisas komisyonu üyeliği de düşer.

¹⁷ TBMM İçişleri Komisyonu Raporu, 26 Nisan 2004, Esas no:1/766, Karar No: 62, <http://www.belgenet.com/yasa/k5215-4.html>. Erişim. 07.06.2011

Tablo 3. *Belediyelerdeki Komisyon Türleri*

Komisyonun Niteliği	Azami Çalışma Süresi (Gün)
İmar	10
Bütçe	5
Eğitim, Kültür, Gençlik, Spor	5
Tarife ve Esnaf	5
Çevre ve Sağlık	5
Hukuk	5
Sosyal Hizmetler	5
Diğer	5

İhtisas komisyonları toplantılarını, meclisin toplantı süresi içinde veya takip eden günlerde yapar. Meclis toplantısını takip eden günlerde imar komisyonu en fazla 10 iş günü, diğer komisyonlar ise 5 iş günü içinde kendilerine havale edilen işleri sonuçlandırır. Komisyon üyelerine, toplantılarına katıldıkları her gün için, belediye başkanına ödenmekte olan aylık brüt ödeneğin günlük tutarının üçte birini geçmemek üzere meclis tarafından belirlenecek miktarda huzur hakkı ödenir. Huzur hakkı ödenecek gün sayısı, kanunda belirtilen toplantı günü sayısından fazla olamaz.

Belediye meclisi gündeminde gelen imar ve bütçe ile ilgili konularda karar alınabilmesi için konunun komisyonda görüşülmesi zorunlu tutulmuştur. 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 21. maddesi ve Belediye Meclisi Çalışma Yönetmeliği'nin 21. maddesi uyarınca imar ve bütçe ile ilgili gündem maddesi önce ilgili komisyona havale edilir. Komisyona havale edilmeden bu konularda meclis karar alamaz. Komisyonda görüşüldükten sonra ortaya çıkan görüş rapor halinde meclise sunulur. Komisyon raporundan sonra meclis o konuda karar alabilir.

İmar ve bütçe dışındaki konuların komisyona havale edilmesi ve komisyonda görüşülmesi ise zorunlu değildir. Meclis üyelerinin teklifleri, toplantıya katılanların salt çoğunluğunun kabulü halinde bu tür konular komisyona havale edilmeden görüşülerek karara bağlanabilmektedir. Meclis gündemine gelen konu istenirse ilgili komisyona havale edilebilir. Gerektiğinde bir konu meclis başkanınca birden fazla komisyona da havale edilebilir. Meclis dışında belediye başkanı ya da başka bir makam, görüşülmek üzere bir konuyu meclis komisyonuna havale edemez.

Meclis, ihtisas komisyonlarının raporları doğrultusunda karar almak zorunda değildir. Meclis, aynen veya değiştirerek konuyu karara bağlayabileceği gibi komisyon raporunu tamamen de reddedebilir. Her ne kadar komisyon kararlarının meclis üzerinde bağlayıcı bir niteliği bulunmuyor ise de, kararın oluşmasında ilgili komisyon tarafından incelenmesi meclis üyelerinin bilgilendirilmesi için önemli bir işlev yürütmektedir.

Komisyonlar, kendilerine havale edilen işlerle ilgili raporlarını öngörülen sürenin sonunda meclise sunmak zorundadır. Komisyon raporu zamanında meclise sunulmadığı takdirde, konu imar ve bütçe ile ilgili olsa bile meclis başkanı tarafından rapor beklenmeden doğrudan gündeme alınır. Komisyon raporları alenîdir, çeşitli yollarla halka duyurulur. Komisyon raporları, isteyenlere belediye meclisi tarafından tespit edilecek bedel karşılığında verilir.

2003 yılından sonra yerel yönetimlerle ilgili yeniden yapılanma çalışmalarının temellerinden biri olarak kabul edilen "Katılımcılık ve Çok Ortaklılık: Yönetişim" kavramlarının bir yansıması olarak meclis komisyonlarında katılımcı bir süreç öngörülmüştür. Komisyon toplantılarına meclis üyeleri dışında resmi ve sivil çeşitli kurum temsilcileri ve uzman kişilerin katılarak görüşlerini aktarmalarına imkan tanınmıştır.

Mahalle muhtarları ve ildeki kamu kuruluşlarının amirleri ile ildeki kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversiteler, sendikalar ve gündemdeki konularla ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileri komisyon toplantılarına katılabilecek kişiler olarak kanunda belirtilmiştir. Bu kişiler, oy hakkı bulunmadan kendi görev ve faaliyet alanlarına giren konuların görüşüldüğü ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilir ve görüş bildirebilir. Komisyon toplantıları bu kesimler dışında halka açık değildir.

6. Marmara Bölgesi Belediye Meclis İmar Komisyonları Üye Profili Araştırması

Belediye meclisleri üzerine yapılan araştırmalar kadar ihtisas komisyonları ile ilgili araştırmalar da meclislerdeki karar alma süreci, meclisin kurum içindeki etkinliği ve yerel halkın yönetime katılımı konusunda önemli veriler sunmaktadır.

Marmara Bölgesi'ndeki belediye meclislerinde yer alan ihtisas komisyonlarına yönelik üye profili araştırması bu çerçevede tasarlanarak uygulanmıştır. Komisyon üyeleri eğitim, cinsiyet, meslek ve yaş gibi kantitatif ve kalitatif değişkenler bakımından analiz edilmiştir. Komisyon üyeleri profili ile ilgili araştırma kapsamında veriler sistematik bir veri toplama yöntemi olan anket kullanılarak elde edilmiştir.

Tablo 4. Çalışma Evreni ve Örneklem

Niteliği		Grup 1	Grup 2	Grup 3	Toplam
		Büyükşehir Belediyesi	Nüfusu 10.000 ve üstü Belediyeler	Nüfusu 10.000 ve Altı Belediyeler	
İl	Evren	4	7	-	11
	Örneklem	4	6	-	10
İlçe	Evren	-	111	35	146
	Örneklem	-	97	25	122

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki tüm belediye meclislerindeki komisyon üyeleri oluşturmaktadır. Ancak, Marmara Bölgesi'nin diğer bölgelere göre sahip olduğu önemli sosyo-ekonomik farklılıklar, bu bölgedeki sonuçları diğer bölgelere genelleme imkanını azaltmaktadır. Bu nedenle belirlenen parametrelerle evren sınırlandırılarak "Çalışma Evreni" oluşturulmuştur. Çalışma evreni, Marmara Bölgesi'nde yer alan il ve ilçe belediyeleri olarak belirlenmiştir. Bu evrenin içinde belediye türleri bakımından büyükşehir, büyükşehir ilçe, il ve ilçe belediyeleri bulunmaktadır.

Geçerli gözlem içinde yer alan 95 belediyeden 512 komisyon ve 2.531 komisyon üyesi ile ilgili geçerli veri elde edilmiştir. Belediye türü açısından bakıldığında büyükşehir belediyelerinin tamamı, illerin %50'si ve nüfusu 10 binin üzerindeki ilçelerin %76'sından geçerli veri elde edilmiştir. Nüfusu 10 binin altında yer alan ve meclis komisyonu kurulması zorunlu olmayan ilçe belediyelerin ise %56'sından geçerli veri elde edilebilmiştir.

Tablo 5. Geçerli Gözlemin İllere ve Belediye Türlerine Dağılımı

İller	Toplam		Büyükşehir		İl		Büyükşehir İlçe		İlçe	
	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)
İstanbul	38	40,0	1	25,0	-	-	37	67,3	-	-
Kocaeli	9	9,5	1	25,0	-	-	8	14,5	-	-
Bursa	8	8,4	1	25,0	-	-	5	9,1	2	6,1
Çanakkale	8	8,4	-	-	1	33,3	-	-	7	21,2
Sakarya	8	8,4	1	25,0	-	-	5	9,1	2	6,1
Balıkesir	7	7,4	-	-	1	33,3	-	-	6	18,2
Edirne	6	6,3	-	-	-	-	-	-	6	18,2
Bilecik	3	3,2	-	-	-	-	-	-	3	9,1
Kırklareli	3	3,2	-	-	-	-	-	-	3	9,1
Yalova	3	3,2	-	-	1	33,3	-	-	2	6,1
Tekirdağ	2	2,1	-	-	-	-	-	-	2	6,1
Toplam	95	100,0	4	100,0	3	100,0	55	100,0	33	100,0

Marmara bölgesinde 11 il bulunmaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen geçerli gözlemin iller itibarıyla belediyelere dağılımı Tablo 5’de yer almaktadır. Bölgenin nüfus ve belediye sayısı bakımından en büyük ili olan İstanbul geçerli gözlemde de bu niteliğine paralel olarak %40 ile en fazla paya sahiptir. Bu kapsamda büyükşehir ilçe belediyeleri kategorisinde en fazla İstanbul’dan geçerli gözlem verisi elde edilmiştir. Normal ilçe belediyelerinde ise Çanakkale, Balıkesir ve Edirne en fazla geçerli gözlem sağlanan il durumundadır.

6.1. Meclis üyelerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Araştırma kapsamında geçerli veri elde edilen 95 belediyenin meclislerindeki kadın temsil durumu konusunda analiz sonuçları Tablo 6’da yer almaktadır. Toplam 95 belediyede görev yapan meclis üyelerinin %9.9’u kadındır. Bu değer, Türkiye ortalamasının (%4,4) 2 katı bir düzeyi ifade etmektedir. Marmara bölgesindeki belediye meclis komisyonlarında yer alan kadınların oranının (%8,8) de üzerindedir. Kadın komisyon üyesi oranı il ve büyükşehir ilçe belediyelerinde %11’e kadar çıkmaktadır. Normal ilçe belediyelerin de %7,3’e gerilemektedir. Ölçek büyüdükçe kadın temsiline de artması söz konusudur.

Tablo 6. Belediye Meclisi Üyelerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Belediye Türü	Erkek		Kadın	
	Sayı	(%)	Sayı	(%)
Büyükşehir	423	91,6	39	8,4
İl	73	89,0	9	11,0
Büyükşehir İlçe	1.549	89,2	188	10,8
İlçe	406	92,7	32	7,3
Toplam	2.451	90,1	268	9,9

Büyükşehir ilçe belediyelerine göre büyükşehir belediye meclislerinde kadın üyelerin oranının düşük kalmasının temel nedeni, 2972 sayılı Kanun’un 24. maddesi ve kadınların seçimlerde listelerin altlarında yer almasıdır. Söz konusu maddeye göre, büyükşehir belediye meclisine gidecek olan 1/5 oranındaki ilçe belediye meclisi üyeleri, seçiliş sırasına göre

belirlenmektedir. Bu durumda kadın adayların genelde alt sıralarda yer almaları sonucu ilçede var olandan daha az kadın üye büyükşehir belediye meclisine gidebilme imkanı bulmaktadır.

Tablo 7. Belediye Meclislerinde Kadın Üyelerin Çoğunluk Dağılımı

Kadın Üye Çoğunluk Oranı (%)	Geçerli Gözlem Elde Edilen Belediye Sayısı	Geçerli Gözlem İçindeki Oranı (%)
0	19	20,0
1-4	8	8,4
5-9	26	27,4
10-14	28	29,5
15-19	6	6,3
20-24	6	6,3
25-29	1	1,1
30 ve Üstü	1	1,1
Toplam	95	100,0

Belediye meclislerindeki kadın üyeler ile ilgili ikinci analiz, meclislerdeki çoğunlukları bakımından yapılmıştır. Meclislerin %95'inde %80'in üzerinde erkek üye çoğunluğu söz konusudur. Kadın üyelerin %57'si belediye meclislerinde %5-%14'lük oranlarda çoğunluğa sahiptir. 19 mecliste hiç kadın üye bulunmaz iken,¹⁸ kadın üyelerin %25'in üzerinde yer aldığı sadece 2 meclis vardır.

6.2. Komisyon Üyelerinin Cinsiyet Durumu

Araştırma yapılan 95 belediye meclisindeki kadın üyelerin oranı Tablo 6'da belirtildiği gibi %9,9 idi. Bu oran il ve büyükşehir ilçe belediyelerinde %11'e kadar çıkmakta ve ilçe belediyelerinde %7,3'e gerilemektedir. Meclis üyelerinin cinsiyet profilinin komisyon üyeliklerine de yansması kaçınılmaz olmakla birlikte, analiz sonuçları bazı farklılıkları da ortaya koymuştur. Komisyon üyelerinin %12,9'u kadın üyeden oluşmaktadır. Bu sonuç kadınların komisyonlarda meclisteki temsil oranlarının üzerinde bir oranla yer aldıklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 8. Komisyon Üyelerinin Cinsiyet Durumu

Cinsiyet Durumu	Üye Sayısı	Oran (%)
Erkek	2.201	87,0
Kadın	326	12,9
Cevapsız	4	0,2
Toplam	2.531	100,0

Komisyonlardaki kadın üyelerin durumu belediye türlerine göre analiz edildiğinde, belediye meclislerindeki kadın üye düzeyine paralel bir sonucun ortaya çıktığı görülmektedir. İl belediyelerindeki komisyonlarda %17,5 ile en yüksek temsil imkanı bulan kadın üyeler, ikinci yüksek payı büyükşehir ilçelerindeki komisyonlarda alabilmiştir. İlçe belediyelerinde ise

¹⁸ Kadın üye bulunmayan belediye meclisleri şunlardır: Karasu, Gelibolu, Dursunbey, Adalar, Osmaneli, Söğüt, Yenipazar, Kofçaz, Süloğlu, Keles, Altınova, Eceabat, Gökçeada, İvrindi, İpsala, Havsa, Savaştepe, Termal, Pamukova.

kadın üyelerin diğer belediyelere göre daha az oranda yer aldığı komisyon yapısı görülmektedir.

Tablo 9. Komisyon Üyelerinin Belediye Türlerine Göre Cinsiyet Durumu (%)

Belediye Türü	Erkek	Kadın	Toplam
Büyükşehir	88,7	11,3	100,0
İl	82,5	17,5	100,0
Büyükşehir İlçe	86,0	13,9	100,0
İlçe	89,9	10,1	100,0

Belediyelerde meclis üyesi sayısı bakımından ağırlıklı temsile sahip ilk 3 siyasal parti içinde CHP'nin komisyonlardaki üye kadın oranı daha fazladır. AKP yakın oranla ikinci sıradadır. MHP daha düşük düzeyde kalmıştır. Marmara Bölgesi'ndeki belediye meclislerinde %0,6 gibi düşük düzeyde bir temsile sahip BDP'nin komisyon üyeliklerinin tümünün kadın üyelerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 10. Komisyon Üyelerinin Siyasal Partilere Göre Cinsiyet Durumu (%)

Siyasal Parti	Erkek	Kadın	Toplam
AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi)	87,1	12,9	100,0
CHP (Cumhuriyet Halk Partisi)	85,8	13,9	100,0
MHP (Milliyetçi Hareket Partisi)	92,4	7,6	100,0
ANAP (Anavatan Partisi)	100,0	-	100,0
BDP (Barış ve Demokrasi Partisi)	-	100,0	100,0
DP (Demokrat Parti)	85,3	14,7	100,0
DSP (Demokratik Sol Parti)	100,0	-	100,0
HAS (Halkın Sesi Partisi)	83,3	16,7	100,0
SP (Saadet Partisi)	100,0	-	100,0
Bağımsız	92,0	8,0	100,0

Komisyon üyelerinin eğitim durumu cinsiyet bakımından analiz edildiğinde, kadın üyelerin sayılarının azlığına rağmen, eğitim düzeylerinin erkek üyelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Erkek üyelere üniversite mezunları oranı %47 iken kadınlarda bu değer %66'ya çıkmaktadır.

Tablo 11. Komisyon Üyelerinin Cinsiyet Durumuna Göre Eğitim Durumu (%)

Eğitim Düzeyi	Erkek	Kadın
İlkokul	12,6	4,0
Ortaokul	9,8	2,5
Lise	25,1	23,3
Önlisans	5,0	4,3
Lisans	44,8	62,9
Lisansüstü	2,2	3,1
Cevapsız	0,5	-
Toplam	100,0	100,0

Ön lisans ve lise mezunları kadın ve erkek üyeler için aynı düzeydedir. İlkokul ve ortaokul birlikte düşünüldüğünde, erkek üyeler %22,4 iken kadınlarda bu oran %6,5'da kalmaktadır.

Kadınların yüksek eğitim düzeyine sahip olmalarının, siyaset alanında var olmaları ve daha önemli rol elde etmelerinde önemli bir unsur olduğu söylenebilir.

6.3. Komisyon Üyelerinin Cinsiyete Göre Meslek Durumu

Komisyon üyelerinin meslek özellikleri cinsiyete göre analiz edildiğinde, %12,9'luk paya sahip kadın üyeler bakımından farklı sonuçlar elde edilmektedir. Erkek komisyon üyelerinde oran olarak yüksek ilk beş meslek Esnaf, Emekli, Mühendis, Ticaret ve Mali Müşavir/Muhasebeci genel dağılıma paralel bir nitelik gösterirken, kadın üyelerde ilk beş meslek avukat, emekli, eğitimci, mimar ve eczacı biçiminde sıralanmaktadır. Ev hanımı olan üyelerin oranı da (%7,1) nispeten yüksektir.

Tablo 12. Komisyon Üyelerinin Cinsiyete Göre Meslek Durumu (%)

Meslek	Erkek	Kadın	Meslek	Erkek	Kadın
Avukat	5,6	12,3	Eczacı	0,9	7,1
Doktor	1,3	2,5	İktisatçı/Ekonomist	1,5	3,1
Eğitimci	1,0	8,0	İmalatçı	1,0	-
Emekli	11,8	9,8	İşçi	1,0	0,6
Emlakçı	0,8	0,6	İşletmeci	3,6	3,4
Esnaf	12,7	4,0	Mimar	3,3	7,4
Ev Hanımı	-	7,1	Medya Çalışanı	0,8	1,2
Halkla İlişkiler	0,2	1,2	Sanayici	1,8	0,3
İş Adamı	2,5	0,3	Şehir Plancısı	0,1	-
Mali Müşavir/Muh.	6,3	4,0	Tekniker/Teknisyen	1,5	0,3
Mühendis	10,7	3,7	Turizm	0,5	0,9
Müteahhit	3,6	0,3	Tekstilci	1,5	-
Ticaret	9,2	3,7	Ziraatçı	0,8	0,6
Yönetici	5,3	5,2	Diğer Meslekler	5,0	7,7
Serbest	5,4	4,0	Cevapsız	0,3	0,9
Toplam				100,0	100,0

6.4. Komisyon Türlerine Göre Üyelerin Cinsiyet Durumu

Meclis komisyonlarında üye profili bakımından erkek üyeler ulaşım ve trafik, tarife, imar ile plan ve bütçe komisyonlarında en fazla orana sahiptir. Kadın üyelerin oranı söz konusu komisyonlarda genel ortalama olan %12,9'un altında kalmıştır. İmar ile plan ve bütçe komisyonları, belediye meclislerindeki en önemli komisyonlar olarak kabul edilmektedir. Bu komisyonlarda kadın üyeler, diğer komisyonlara göre daha az tercih edilmiştir.

Kadın üyeler, erkek üyelerin en fazla paya sahip olduğu 4 komisyon türü istisna tutulduğunda genel ortalama olan %12,9'un üstünde bir temsile sahiptir. Kadın üyeler sosyal hizmetler, dış ilişkiler ile çevre ve sağlık komisyonlarında en yüksek paylara ulaşmaktadır.

Tablo 13. Komisyon Türlerine Göre Üyelerin Cinsiyet Durumu (%)

Komisyon Türü	Erkek	Kadın	Toplam
İmar	93,1	6,7	100,0
Plan ve Bütçe	89,5	10,5	100,0
Eğitim, Kültür, Gençlik, Spor	84,2	15,5	100,0
Tarife ve Esnaf	91,8	8,2	100,0
Çevre ve Sağlık	81,2	18,8	100,0
Hukuk	84,2	15,8	100,0
Sosyal Hizmetler	71,4	28,6	100,0
Ulaşım ve Trafik	97,8	2,2	100,0
Dış İlişkiler	76,6	23,4	100,0
Halkla İlişkiler	84,6	15,4	100,0
Doğal Afet	88,2	11,8	100,0
Diğer	86,0	14,0	100,0

7. Sonuç

Yerel yönetimlerde toplumun bütün kesimlerinin temsil edilmesi ve karar alma süreçlerinde aynı paralelde etkin olması temel demokratik ve siyasal ideal durumundadır. Toplumdaki insanların siyasal katılım ve temsil bakımından eşit haklara sahip olmaları bu gün evrensel olarak kabul görmüş bir ilke durumundadır. Yerel siyasetin merkezi durumundaki belediye meclisleri halkın temsili bakımından yerel düzeyde öne çıkmaktadır. Meclislerde toplumun tüm kesimlerinin temsil edilmesi kapsamında kadınların temsili ayrı olarak ele alınan bir konudur. Kadınların belediye meclislerinde sayı olarak yeterli düzeyde yer alması yanında yerel siyasetin diğer alanlarında da kadınların etkinliğinin düzeyi önem kazanmıştır.

Belediye meclislerinde yer alan kadın üyelerin oranları tek başına kadınların etkinliği konusunda açık bir bilgi vermemektedir. Bunun yanında belediye meclislerindeki karar alma sürecinde önemli role sahip ihtisas komisyonlarındaki kadın üye etkinliği de sorgulanmalıdır. Bu çerçevede tasarlanan Marmara Bölgesi'ndeki belediye meclislerinde yer alan ihtisas komisyonları üye profili araştırması ile önemli bulgular elde edilmiştir.

Marmara Bölgesi'ndeki belediye meclisleri Türkiye ortalamasının üstünde bir kadın temsiline sahiptir. Bu durum komisyonların üye yapısına da yansımıştır. Bununla birlikte komisyon üyelerinin, meclislerin üye yapısına paralel olarak, erkek egemen bir görünümü devam etmektedir. Diğer taraftan kadın üyelerin meclisteki oranlarının üstünde komisyonlarda yer bulabildiği gözlemlenmiştir.

Kadın üyelerin meclisteki oranının üstünde komisyonlarda yer almaları üzerinde, kadın üyelerin eğitim düzeyinin yüksekliğinin etkisi de bulunabilir. Kadın üyeler erkek üyelere göre daha eğitilmiş bir profile sahiptir. Kadınların yüksek eğitim düzeyine sahip olmalarının, siyaset alanında var olmaları ve daha önemli rol elde etmelerinde önemli bir unsur olduğu söylenebilir. Ayrıca, kadın üyelerin meslek profiline göre erkek üyelere göre daha uzmanlaşmış mesleklerden oluşması da diğer bir etken olarak görülebilir.

Kadın üyelerin komisyonlarda temsiline belediye türleri bakımından önemli farklar görülmemektedir. Büyükşehir ilçe ve il belediye meclislerindeki komisyonlarda kadın üyelerin oranları daha fazladır.

Komisyon türlerine göre yapılan bir analiz ilginç sonuçlar vermektedir. İmar ile plan ve bütçe komisyonları belediyelerdeki en önemli komisyon olarak kabul edilmekte ve yerel siyaset

sürecinde önem verilmektedir. Kadın üyelerin bu iki komisyonda nispeten daha düşük düzeyde yer bulması dikkat çekmektedir. Kadın üyelerin sayı olarak temsil edilmeleri yanında karar alma sürecindeki etkinlikleri bakımından da bu önemli bir göstergedir. Kadın üyelerin en fazla yer aldığı komisyon türü sosyal hizmetler ve çevre olarak öne çıkmaktadır.

Kaynakça

- Alkan, Ayten (2004). “Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli?”, *Birikim*, Sayı 179, Mart, s. 71-77.
- Alkan, Haluk ve İ. Ethem Taş (2007). *Yerel Siyasetin Dönüşümü: Afşin Örneği* İstanbul: Kesit Yayınları.
- Arblaster, Anthony (1999). *Demokrasi*, Çev. Nilüfer Yılmaz, İstanbul: Doruk Yayınları.
- Arıkboğa, Erbay (2009) “Yerel Yönetimlerde Temsil Ve Kadın Üyeler: Kadın Adayların Önündeki Görünmez Engeller”, *Türk İdare Dergisi*, Sayı 463-464, Haziran-Eylül, s. 15-43.
- Aron, Raymond (1995). *Özgürlükler Üzerine Deneme*, Çev. Turhan Ilgaz, İstanbul: Kesit Yayıncılık.
- Çitçi, Oya (1989). *Yerel Yönetimlerde Temsil: Belediye Örneği*, Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.
- Çukurçayır, M. Akif (2008). “Yerel Demokrasi ve Yerel Siyaset”, *Yerel Siyaset*, İstanbul: Okutan Yayınları, ss. 15-36.
- “European Governance, A White Paper”, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf, Erişim: 25 Şubat 2012.
- Görmez, Kemal (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Hamamcı, Can (1981). “Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim Ekseninde Belediyelerimizin Yapısı ve Demokratikleşme Eğilimi”, Ankara Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi.
- Heywood, Andrew (2006). *Siyaset*, Çev. Bekir Berat Özipek ve diğerleri, İstanbul: Liberte Yayınları.
- Holden, Baryy (2007). *Liberal Demokrasiyi Anlamak*, Çev. Hüseyin Bal, Ankara: Liberte Yayınları.
- Keleş, Ruşen (2006). *Yerel Yönetim ve Siyaset*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Lipson, Leslie (2005). *Siyasetin Temel Sorunları*, Çev. Fügen Yavuz, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Negiz, Nilüfer ve Nilay Üçer (2012). “Yerel Siyasette Seçil(e)meyen Kadın: 2004-2009 Mart Seçimleri Düzleminde Analitik Bir İnceleme”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 21, Sayı 2, Nisan, s.1-23.
- Oktay, Tarkan (2013), *Yerel Siyaset Bağlamında Belediye Komisyonları: Marmara Bölgesi Örneği*, İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Yayını.
- Phillips, Anne (1999). “Farklılığa Nasıl Yaklaşmalı: Fikirler Politikası mı, Yoksa Mevcudiyet Politikası mı” *Demokrasi ve Farklılık: Siyasal Düzenin Sınırlarının Tartışmaya Açılması*, Haz. Seyla Benhabib, Çev. Zeynep Gürata ve Cem Gürsel, İstanbul: Demokrasi Kitaplığı (WALD). ss. 199-219.
- TBMM İçişleri Komisyonu Raporu, 26 Nisan 2004, Esas no:1/766, Karar No: 62, <http://www.belgenet.com/yasa/k5215-4.html>. Erişim: 07.06.2011.
- Türk Demokrasi Vakfı (1992). *Demokrasi Nedir*, Çev. Levent Köker, Ankara.
- Türkçe Sözlük* (1988). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Varol, Muharrem (1989). *Yerel Siyasetin Demokratikleşmesi*, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Yıldırım, Selahattin (1993). *Yerel Yönetim ve Demokrasi: Kavramlar, Yaklaşımlar*, İstanbul: T.C. Başbakanlık TOKİ Başkanlığı ve IULA-EMME Yayını.